

УДК 005.915:640.4

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-292-2-33

ЧЕБАН Т. М.

e-mail: tatyana_cheban1961@ukr.net

ЗАЙЦЕВА О. І.

ORCID ID: 0000-0002-7250-6292

Херсонський національний технічний університет

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Стаття присвячена питанням методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств готельного господарства. На основі узагальнення досліджень методології основних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємств авторами систематизовані переваги і недоліки індикаторного методу та доведена його доцільність для використання підприємствами готельного бізнесу.

Визначення галузевої специфіки підприємств готельної індустрії, які впливають на показники їх фінансової стійкості, дозволило запропонувати використання індивідуальних нормативів (граничних значень) та розробити методику їх розрахунку для визначення часткового та інтегрального показника фінансової безпеки.

Запропонована авторами модель оцінки, заснована на врахуванні специфіки формування активів і структури капіталу підприємств готельного господарства, сприятиме удосконаленню методичного забезпечення управління їх фінансовою безпекою.

Ключові слова: фінансова безпека, методика оцінки, готельна індустрія, підприємство.

TETYANA CHEBAN,

OLENA ZAITSEVA

Kherson National Technical University

METHOD OF ASSESSING THE LEVEL OF FINANCIAL SECURITY ENTERPRISES OF THE HOTEL INDUSTRY

The article is devoted to the methods of assessing the level of financial security of hotel enterprises. Based on the generalization of research on the methodology of the main approaches to assessing the financial security of enterprises, the authors systematized the advantages of the indicator method: the objectivity of the results based on quantitative assessments of indicators; the ability to quickly monitor negative trends in the enterprise; simplicity of calculations; coverage of various spheres of activity of enterprises; availability of objective information presented in openly published financial statements of enterprises; low time cost and no need for deep special skills for practical application.

It is established that the use of the indicator method involves the solution of certain methodological problems, the main of which is the adaptation of normative values of indicators to the specifics of the hotel industry. Given the solution of this problem, the use of the indicator method to assess the level of financial security of hotel enterprises is quite justified and appropriate.

Determining the industry characteristics of the hotel industry, which affect the limit values of indicators of the group of financial stability indicators, allowed to offer the use of individual standards for the group of financial stability indicators, namely the coefficient of autonomy, financial leverage, manoeuvrability of equity, current assets and working capital their limit values. For the purpose of practical approbation of the offered technique the comparative analysis of integral indicators of financial stability of the hotel enterprise under classical and author's approaches is carried out.

The obtained results prove that the proposed model allows to obtain a more substantiated partial and aggregate integrated assessment of the level of financial security of the hotel enterprise, as it takes into account industry specifics of the hospitality industry, in terms of factors influencing capital structure optimization. The use of the author's approach will help to improve the methodological support of financial security management of the hotel industry.

Keywords: financial security, evaluation methods, hotel industry, enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді,

її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

У всьому світі індустрія гостинності та її основа – готельне господарство – є однією з найбільш привабливих для інвесторів, адже рентабельність цього бізнесу у розвинутих країнах не буває нижчою за 40%, а у «туристичних» зонах навіть досягає позначки 100 %. Зважаючи на це та значний природний та історико-культурний потенціал туристичної інфраструктури України індустрія гостинності у XXI ст. стає провідним напрямом економічного й соціального розвитку України. Водночас особливістю підприємств індустрії гостинності є високий рівень ризику діяльності, що актуалізує питання створення ефективної системи управління економічною, і зокрема, фінансовою безпекою підприємств галузі. «Безпека готельних підприємств забезпечує стабільність їх функціонування, стійкий розвиток і здатність протистояти небезпеці та перешкодам у досягненні бізнесових цілей, ефективність економічної діяльності та особисту безпеку персоналу й клієнтів» [1, с. 304].

Для забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємств готельного бізнесу необхідно здійснювати комплекс заходів, а саме: визначити зовнішні та внутрішні загрози; регулярно моніторити стан фінансової безпеки за допомогою спеціально розробленої методики, систематично аналізувати та контролювати ефективність управлінських рішень, спрямованих на підтримку достатнього рівня фінансової

безпеки. Реалізація цих заходів потребує вирішення складного теоретико-методичного питання – розробки науково-обґрунтованої методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємств готельного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивчення наукової літератури свідчить, що питання методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємств досить ґрунтовно досліджені провідними зарубіжними та вітчизняними вченими. Найбільш вагомим внеском у вирішення цієї проблеми є праці З. Варналій, В. Микитенко, С. Покропивного, А. Сосніна, Н. Стельмашук, Н. Внукової, М. Єрмошенко, Є. Каргузова, Н. Іванченко, В. Лугова, Б. Купчак, С. Омельчук, Л. Томаневич та ін. Однак дослідження галузевих аспектів методів оцінки фінансової безпеки підприємств готельного бізнесу й досі залишається поза увагою науковців.

Формулювання цілей статті

На основі узагальнення існуючих методичних підходів розробити модель оцінки рівня фінансової безпеки підприємств готельного господарства з урахуванням специфіки їх діяльності.

Виклад основного матеріалу

Фінансова безпека готельного підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань; спроможністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [2, с. 117].

Зважаючи на складність цього поняття та його комплексний характер, у теорії та практиці фінансового менеджменту існують численні методи оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. На основі аналізу їх сутності науковці пропонують різні підходи щодо класифікації методичних підходів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. Найбільш адекватним вважаємо їх поділ на дві основні групи: традиційні та нетрадиційні [3]. Нетрадиційні методи засновані на оцінці та аналізі ризиків й визначенні ринкової вартості підприємства. На практиці ці методи не набули значного поширення внаслідок притаманних їм недолікам: складність аналітичного інструментарію, необхідність використання важкодоступної інформації стосовно ринкових тенденцій, не відображення реального фінансового стану підприємства, а отже, можливості протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам [4, с. 162]. Зважаючи на це у вітчизняній практиці більш поширені традиційні методи, які засновані на оцінці надійності та стабільності функціонування підприємств.

Одним із найбільш розповсюджених з них є індикаторний метод, що пояснюється його численними перевагами: об'єктивність результатів, заснованих на кількісних оцінках показників; можливість швидкого моніторингу негативних тенденцій у діяльності підприємств; простота розрахунків; охоплення різних сфер діяльності підприємств; наявність об'єктивної інформації, представлені у відкрито опублікованих фінансових звітах; незначні витрати часу та необов'язковість глибоких спеціальних умінь для практичного застосування [4, с. 162]. Поряд з тим використання індикаторного методу передбачає вирішення певних методологічних проблем, зокрема: використання ретроспективних показників, складність їх відбору та усунення мультиколінеарності; визначення кількості та якості індикаторів, які мають бути достатніми для того, щоб завчасно та адекватно сигналізувати про виникнення і розвиток дестабілізуючих тенденцій, і одночасно не обтяжувати систему фінансової безпеки, яка створена для оперативного реагування на можливі загрози [5]. Крім того, при визначенні граничних значень показників-індикаторів не ураховується галузева специфіка функціонування підприємств різних сфер діяльності. На нашу думку, в найбільшому ступені ця специфіка проявляється у рівні граничних значень показників фінансової стійкості, які безпосередньо віддзеркалюють оптимальність структури активів і капіталу підприємств готельної індустрії та формування джерел фінансування їх матеріальних оборотних активів. Розглянемо їх більш детально.

Одним із важливих індикаторів в системі показників фінансової стійкості готельного підприємства є коефіцієнт автономії, який відображає питому вагу власного капіталу у загальній сумі його капіталу. Згідно із загальноприйнятим нормативом цей коефіцієнт має бути $\geq 0,5$, тобто питома вага власного капіталу повинна становити не менше 50 %. Разом з тим, при проведенні коефіцієнтного аналізу структури капіталу підприємства в контексті оцінки забезпечення його фінансової незалежності слід ураховувати основні фактори, які наведено в табл. 1. Отже, при застосуванні індикаторного методу для оцінки рівня фінансової безпеки готельного підприємства мають бути враховані галузеві особливості готельної індустрії, які впливають на граничні значення відповідних показників-індикаторів (коефіцієнтів фінансової стійкості), а саме, особливості формування: структури активів – у структурі майна частка необоротних активів значно перевищує питому вагу оборотних коштів; структури витрат, у складі яких провідне місце належить їх постійній частині. Виходячи з цього, та враховуючи підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства (табл. 1), пропонуємо при здійсненні оцінки рівня фінансової безпеки готельного підприємства за індикаторним методом в якості граничних значень відповідних показників-індикаторів використовувати індивідуальні нормативи, розраховані з урахуванням зазначених вище галузевих особливостей готельної індустрії.

Таблиця 1

Фактори, що визначають оптимальну структуру капіталу підприємства в контексті забезпечення його фінансової незалежності

Фактор	Вплив фактору на формування структури капіталу
1. Структура активів (частка необоротних активів у загальній сумі майна підприємства)	Підприємства, для яких характерний високий рівень необоротних активів, повинні мати більшу частку власних джерел коштів (орієнтуватися переважно на використання власного капіталу)
2. Тривалість операційного циклу	Чим менший період операційного циклу, тим більше у підприємства можливостей для використання залученого капіталу
3. Структура витрат підприємства	Підприємства зі значною питомою вагою постійних витрат у загальній їх сумі, повинні мати більшу величину власного капіталу.
4. Критичний обсяг реалізації (який формує нульовий прибуток)	Чим вище критичний обсяг реалізації, тим більшою має бути сума власного капіталу підприємства
5. Стадія життєвого циклу підприємства	На ранній стадії життєвого циклу підприємство може залучати більшу суму позикового капіталу. На стадії зрілості доцільним є переважне використання власного капіталу
6. Кон'юнктура товарного і фінансового ринків	Чим більш стабільною є кон'юнктура товарного ринку, тим «безпечніше» використання залученого капіталу, і навпаки

Рівень коефіцієнта автономії взаємопов'язаний із значеннями коефіцієнта концентрації позикового капіталу і коефіцієнта фінансового левєриджу (виходячи із методики розрахунку цих показників). Граничне значення (індивідуальний норматив) коефіцієнта фінансового левєриджу залежить від рівня коефіцієнта забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами, який розраховується на основі визначеної оптимальної структури джерел формування матеріальних оборотних активів.

Особливості запропонованої методики розрахунку граничного значення коефіцієнта фінансового левєриджу (співвідношення позикових і власних коштів) наочно ілюструє рис. 1.

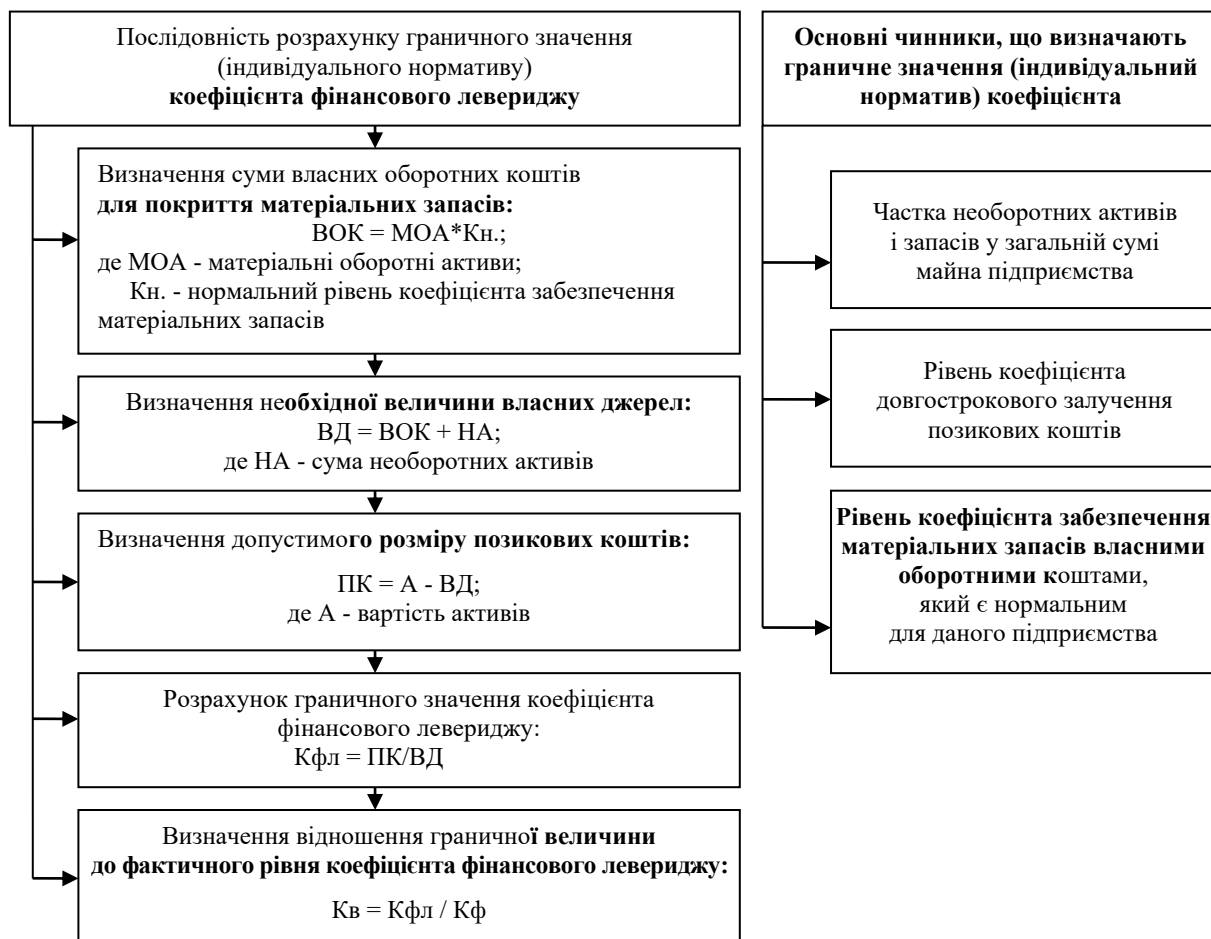

Рис. 1. Особливості методики розрахунку граничного значення (індивідуального нормативу) коефіцієнта фінансового левєриджу з урахуванням галузевих особливостей діяльності готельного підприємства

З метою практичної апробації запропонованої методики проведено розрахунок граничних значень коефіцієнта фінансового левєриджу та порівняльний аналіз інтегральних показників фінансової стійкості готельного підприємства за класичного та авторського підходів. В табл. 2 наведено розрахунок граничних

значень (індивідуальних нормативів) коефіцієнтів фінансової стійкості за запропонованою методикою для оцінки рівня фінансової безпеки готелю.

Таблиця 2

**Розрахунок граничних значень коефіцієнтів фінансової стійкості
за запропонованою методикою для оцінки рівня фінансової безпеки готелю**

Показник	Значення показника
1. Матеріальні оборотні активи, тис. грн.	2150
2. Нормальний рівень коефіцієнта забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами (виходячи з визначеної оптимальної структури джерел покриття запасів)	0,8
3. Власні оборотні кошти для покриття матеріальних запасів, тис. грн. (ряд. 1 * ряд. 2)	1720
4. Необоротні активи, тис. грн.	13905
5. Необхідна величина власних джерел коштів, тис. грн. (ряд. 3 + ряд. 4)	15625
6. Вартість активів, тис. грн.	19530
7. Допустима сума позикових коштів, тис. грн. (ряд. 6 - ряд. 5)	3905
8. Граничне (нормальне) значення коефіцієнта фінансового левериджу (ряд. 7 : ряд. 5)	0,250
9. Граничне (нормальне) значення коефіцієнта автономії (ряд. 5 : ряд. 6)	0,8
10. Граничне значення коефіцієнта маневреності власного капіталу (ряд. 3 : ряд. 5)	0,110
11. Граничне значення коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами [ряд. 3 : (ряд. 6 - ряд. 4)]	0,306
12. Фактичний рівень коефіцієнта фінансового левериджу	0,242
13. Відношення граничного (нормального) значення коефіцієнта фінансового левериджу до його фактичного рівня (ряд. 8 : ряд. 12)	1,033
14. Фактична сума власних джерел коштів, тис. грн.	15720
15. Сума позикових коштів, які можна додатково залучити, не погіршуючи фінансову стійкість підприємства, тис. грн. [(ряд. 8 - ряд. 12)*ряд. 14]	+125

За запропонованою методикою, виходячи з визначеної оптимальної структури джерел покриття запасів, готель може додатково залучити позикові кошти в сумі 125 тис. грн., не погіршуючи фінансову стійкість.

Результати порівняльного аналізу обчислення інтегрального показника фінансової стійкості готелю за традиційним та авторським підходом представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Порівняння інтегральних показників фінансової стійкості готельного підприємства

Показник	Фактичне значення	Використання в якості граничних значень показників-індикаторів фінансової стійкості			
		загальноприйнятих нормативів		індивідуальних нормативів	
		граничне значення	відхилення	граничне значення	відхилення
Коефіцієнт автономії	0,805	$\geq 0,5$	1,610 (0,805/0,5)	$\geq 0,8$	1,006 (0,805/0,8)
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,242	≤ 1	4,126 (1/0,242)	$\leq 0,25$	1,033 (0,25/0,242)
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,323	$\geq 0,1$	3,227 (0,323/0,1)	$\geq 0,306$	1,056 (0,323/0,306)
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,115	$\geq 0,5$	0,231 (0,115/0,5)	$\geq 0,11$	1,045 (0,115/0,11)
Інтегральний показник фінансової стійкості			9,193 (1,61+4,126+3,227+0,231)		4,14 (1,006+1,003+1,056+1,045)

Очевидна значна різниця отриманих значень інтегрального показника фінансової стійкості готелю (55,5 %) пояснюється більш виваженим авторським підходом, який передбачає врахування індивідуальних галузевих особливостей підприємств готельної індустрії.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок

Достовірна та об'єктивна оцінка фінансової безпеки підприємств готельної індустрії має визначальне значення для формування адекватних висновків та прийняття виважених управлінських рішень щодо підвищення ефективності їх діяльності. Методичну основу управління фінансовою безпекою підприємств галузі складають науково обґрунтовані підходи до її оцінювання, які засновані на системі показників, що охоплюють всі види діяльності підприємств, мають надійну джерельну базу та формалізовані нескладні алгоритми розрахунку. Цим вимогам в повній мірі відповідає індикаторний метод, проте він заснований на уніфікованих нормативах і не враховує галузеву специфіку діяльності підприємств готельного господарства. Для подолання цього недоліку запропоновано визначення індивідуальних нормативів (граничних значень) показників-індикаторів фінансової стійкості підприємств готельної індустрії (коефіцієнтів автономії, фінансового левериджу, маневреності власного капіталу, забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами) як пріоритетної складової їх фінансової безпеки.

Проведена адаптація індикаторного методу слугуватиме основою побудови галузевої моделі оцінки фінансової безпеки підприємств готельної індустрії, а її практичне застосування сприятиме підвищенню ефективності системи управління фінансовою безпекою готелів.

Література

1. Рібун М.В. Безпека підприємств готельного бізнесу як об'єкт теоретичного дослідження. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 304–313.
2. Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 10 (136). С. 115–123.
3. Поляков П. А. Аналіз методів оцінки економічної безпеки промислових підприємств. Журнал науковий огляд. 2018. № 7(50). URL : <http://oaji.net/articles/2017/797-1537549224.pdf> (дата звернення: 01.04.2021).
4. Швець Ю.О., Цикало К.С. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 25(1). С. 162–168.
5. Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С. Оцінювання економічної безпеки підприємства: аналіз основних підходів. URL : <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1301/1/pdf> (дата звернення: 30.03.2021).

References

1. Ribun M.V. Bezpeka pidpriemstv hotelnoho biznesu yak ob'iekt teoretychnoho doslidzhennia. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2013. № 1. S. 304–313.
2. Kartuzov Ye.P. Metody otsiniuvannia rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva. Aktualni problemy ekonomiky. 2012. № 10 (136). S. 115–123.
3. Poliakov P. A. Analiz metodiv otsinky ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv. Zhurnal naukovyi ohliad. 2018. № 7(50). URL : <http://oaji.net/articles/2017/797-1537549224.pdf> (data zvernennia: 01.04.2021).
4. Shvets Yu.O., Tsykalo K.S. Metodychnyi pidkhid do otsinky rivnia finansovoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria: Ekonomika i menedzhment. 2017. Vyp. 25(1). S. 162–168.
5. Kozachenko H.V., Pohorelov Yu.S. Otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: analiz osnovnykh pidkhodiv. URL : <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1301/1/pdf> (data zvernennia: 30.03.2021).

Надійшла / Paper received : 30.03.2021

Надрукована/Printed : 01.06.2021